

Η επόμενη μέρα στον αραβικό κόσμο

Αναπάντητα κρίσιμα ερωτήματα

Αναμφίβολα, ο αραβικός κόσμος διανύει μια μεταβατική περίοδο σε πολιτικό επίπεδο. Μετά τις πρώτες εβδομάδες έντονων αντικυβερνητικών διαδηλώσεων με δεκάδες ανθρώπινες απώλειες, που σηματοδότησαν το τέλος της εποχής του Τυνήσιου προέδρου Ben Ali και απειλούν το καθεστώς του Αιγύπτιου προέδρου Hosni Mubarak, παραμένουν αναπάντητα κρίσιμα ερωτήματα για το μέλλον του αραβικού κόσμου.

- «Θα διατηρηθούν στην εξουσία τα υφιστάμενα καθεστώτα, έστω και με την προώθηση κάποιων δημοκρατικών πολιτικο-οικονομικών μεταρρυθμίσεων;»
- «Ποια είναι τα διάδοχα πολιτικά σχήματα που θα προκύψουν μετά το πέρας των λαϊκών εξεγέρσεων;»
- «Ποιες θα είναι οι επιπτώσεις για τις ΗΠΑ, την Ευρώπη και τις υπόλοιπες αραβικές χώρες;»
- «Απειλείται η σταθερότητα στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής και της Ανατολικής Μεσογείου;»
- «Θα επηρεασθεί η ενεργειακή ασφάλεια και η παγκόσμια ναυτιλία;»

Η στάση της Δύσης

Καθώς κλιμακώνονται οι διαδηλώσεις στην Αίγυπτο και σε άλλες χώρες του αραβικού κόσμου, οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις και οι ΗΠΑ βρίσκονται σε αμηχανία, διότι:

- Δεν μπορούν να προβλέψουν τις μελλοντικές εξελίξεις. Συγκεκριμένα, δεν γνωρίζουν αν τα ήδη υπάρχοντα καθεστώτα θα μπορέσουν να επιβιώσουν, και ταυτόχρονα, «αισθάνονται» ότι είναι σχεδόν απαγορευτική οποιαδήποτε επίσημη ενέργεια που θα μπορούσε να οδηγήσει τις εξελίξεις προς μια συγκεκριμένη κατεύθυνση. Πάντως, αν μπορούσαν παρασκηνακά να επέμβουν, τότε θα υποστήριζαν τη διατήρηση των αραβικών καθεστώτων που «εγγυώνται» και το υφιστάμενο status quo, δηλαδή, την υποστήριξη των δυτικών συμφερόντων και την «περιφερειακή σταθερότητα». Αυτό αποδεικνύεται και από τα τηλεγραφήματα του Wikileaks, που διέρρησαν την προηγούμενη Παρασκευή και τα οποία κάνουν λόγο για «διπλωματικές πιέσεις προς τον Αιγύπτιο πρόεδρο Mubarak, προκειμένου να προωθήσει μια σειρά δημοκρατικών μεταρρυθμίσεων, ώστε να επέλθει η ηρεμία στη χώρα και να διατηρηθεί η σταθερότητα στην περιοχή». Εξάλλου, το περασμένο Σάββατο, ο Αμερικανός πρόεδρος Barack Obama, μεταξύ άλλων, δήλωσε ότι «θα συνεχίσει να συνεργάζεται με την αιγυπτιακή κυβέρνηση». Η κατάσταση βέβαια έχει ξεφύγει από κάθε έλεγχο και το μέλλον είναι αβέβαιο.
- Έχουν συνάψει και διατηρούν μακροχρόνιες σχέσεις συνεργασίας με τα περισσότερα καθεστώτα του αραβικού κόσμου, κυρίως σε οικονομικο-αμυντικό επίπεδο, και επομένως, η διατήρηση του status quo προστατεύει και τις υφιστάμενες σχέσεις συνεργασίας. Για παράδειγμα, η Αίγυπτος -μαζί με τις υπόλοιπες σουνιτικές χώρες του αραβικού κόσμου- είναι στρατηγικός εταίρος της Ουάσιγκτον σε ότι αφορά την αντιμετώπιση της ανάπτυξης του πυρηνικού προγράμματος του Ιράν, συνεργάζεται με το Ισραήλ για θέματα λαθραίας διακίνησης όπλων προς τη Λωρίδα της Γάζας με

την οποία συνορεύει, ενώ η Διώρυγα του Σουέζ συνιστά σημαντικό δίαυλο διακίνησης ενεργειακών και άλλων προϊόντων κυρίως προς τις ευρωπαϊκές και ασιατικές αγορές. Για τους λόγους αυτούς, αποφεύγουν να υποστηρίξουν ευθέως την απομάκρυνση των καθεστώτων, κάτι που δεν συνέβη το 2009 με τις διαδηλώσεις στο Ιράν, όπου δεν διακυβεύονταν σημαντικά οικονομικά συμφέροντα της πλειοψηφίας των δυτικών χωρών από την πτώση του ιρανικού θεοκρατικού καθεστώτος.

- Είναι «αναγκασμένες» να προβούν σε δηλώσεις υπέρ των δημοκρατικών θεσμών και υπέρ των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των διαδηλωτών, αφενός για λόγους δεοντολογίας και αφετέρου διότι είναι πιθανή η ανατροπή των καθεστώτων. Επομένως, η «ρητορική συμπάθεια», την οποία εκφράζουν οι δυτικές κυβερνήσεις προς τους Άραβες διαδηλωτές, συνιστά μια «κίνηση φορσέ», που έχει ως στόχο να υποστηρίξει τις μελλοντικές τους σχέσεις με τις χώρες αυτές και κατά συνέπεια τα μελλοντικά τους συμφέροντα.
- Ανησυχούν –οι χώρες της νότιας Ευρώπης και ειδικά η Ελλάδα- για τη δημιουργία μαζικών μεταναστευτικών ρευμάτων στο άμεσο μέλλον, εφόσον κλιμακωθούν περαιτέρω οι λαϊκές αντικυβερνητικές εξεγέρσεις και συνεχισθεί η δυναμική αντίδραση από τις δυνάμεις ασφάλειας. Ο ορατός κίνδυνος που απειλεί την «κατά συνθήκη περιφερειακή σταθερότητα» στη γειτονική Μέση Ανατολή και Βόρεια Αφρική, καθώς και οι δυσμενείς επιπτώσεις που πιθανόν να προκύψουν, είναι λογικό να προβληματίζουν έντονα την Αθήνα, που διατηρεί συνεχή επαφή με την ελληνική πρεσβεία στην Αίγυπτο, τα γενικά προξενεία στο Κάιρο και στην Αλεξάνδρεια, ώστε να ενημερώνεται σχετικά με την ασφάλεια των Ελλήνων ομογενών και του Πατριαρχείου Αλεξανδρείας.

Η επόμενη μέρα

Φυσικά, δεν προβληματίζονται μόνο οι χώρες του δυτικού κόσμου από τις τρέχουσες εξελίξεις στην Αίγυπτο, την Τунησία, την Αλγερία και την Υεμένη, αλλά ανησυχούν και τα υπόλοιπα καθεστώτα των αραβικών χωρών, όπως το Μαρόκο, η Λιβύη, η Ιορδανία κτλ.

Προς το παρόν, δεν υπάρχουν πληροφορίες για υποκίνηση ή συμμετοχή εξτρεμιστών ισλαμιστών στις αντικυβερνητικές διαδηλώσεις. Εξαιρεση αποτελεί η “al-Qaeda in Maghreb”, που στις 14 Ιανουαρίου με μήνυμά της προέτρεπε τους Τυνήσιους και τους Αλγερινούς πολίτες «να επεκτείνουν τις κινητοποιήσεις τους προκειμένου να εκθρονίσουν τα καθεστώτα και να τα αντικαταστήσουν με το νόμο της σαρίας». Εντούτοις, η ρευστή κατάσταση που έχει δημιουργηθεί μπορεί να λειτουργήσει καταλυτικά, ώστε στο αμέσως επόμενο χρονικό διάστημα να παρατηρηθεί εμπλοκή των εξτρεμιστικών ισλαμικών οργανώσεων, με σκοπό την ανάληψη της εξουσίας.

Για την Αίγυπτο, το αισιόδοξο σενάριο θα ήταν η ειρηνική μεταβίβαση της εξουσίας, κάτι που ζήτησε και η Μουσουλμανική Αδελφότητα, το μεγαλύτερο κίνημα αντιπολίτευσης της Αιγύπτου. Σε αντίθετη περίπτωση, αν ο Mubarak επιλέξει να παραμείνει στην εξουσία, η χώρα θα βυθισθεί στο χάος, θα διατηρηθεί η συγκρουσιακή κατάσταση μεταξύ διαδηλωτών και δυνάμεων ασφάλειας, με αποτέλεσμα οι ανθρωπίνες απώλειες να πολλαπλασιασθούν.

Οι εξελίξεις στην Αίγυπτο αναμένεται να διαδραματίσουν καθοριστικό ρόλο για το μέλλον και των υπόλοιπων καθεστώτων των αραβικών χωρών. Αν ο Αιγύπτιος πρόεδρος «εκθρονισθεί», τότε το γεγονός αυτό θα εκληφθεί ως «μια νέα εποχή για τον αραβικό κόσμο» και θα σηματοδοτήσει την έναρξη δυναμικών λαϊκών εξεγέρσεων και στις υπόλοιπες αραβικές χώρες. Επιπρόσθετα, είναι πιθανόν να επέλθουν αλλαγές στις σχέσεις Αιγύπτου-Ισραήλ. Οι δύο χώρες έχουν συνάψει συμφωνία ειρήνης το 1979 και τα τελευταία χρόνια συνεργάζονται για την πορεία του παλαιστινιακού προβλήματος. Οι μελλοντικές σχέσεις της Αιγύπτου με το Ισραήλ, τις ΗΠΑ και την ΕΕ θα εξαρτηθούν από το ποιος θα αναλάβει την εξουσία στη μετά-Mubarak εποχή. Λόγω του ελέγχου της Διώρυγας του Σουέζ από την Αίγυπτο σε συνδυασμό με μια πιθανή επιδείνωση της κατάστασης στην περιοχή, δεν είναι απίθανο να επέλθει αύξηση της τιμής του πετρελαίου που θα επηρεάσει τις παγκόσμιες αγορές. Το θέμα αυτό πρέπει να ενδιαφέρει ιδιαίτερα και τους Έλληνες πλοιοκτήτες, των οποίων τα πλοία διέρχονται από τη Διώρυγα του Σουέζ. Λογικά λοιπόν η διεθνής κοινότητα έχει στραμμένη την προσοχή της στην Αίγυπτο και αναμένει το διάδοχο κυβερνητικό σχήμα, που θα καθορίσει τις μελλοντικές σχέσεις συνεργασίας ή σύγκρουσης της Αιγύπτου με τον υπόλοιπο κόσμο.

Προς το παρόν, πιθανότεροι διάδοχοι της εξουσίας είναι:

- Ο Mohamed Mustafa el Baradei, πρώην γενικός διευθυντής της Διεθνούς Υπηρεσίας Ατομικής Ενέργειας, που τιμήθηκε με Nobel ειρήνης το 2005. Με τον el Baradei στην εξουσία, η Αίγυπτος θα αποκτήσει ένα κοσμικό χαρακτήρα και αναμένεται να διατηρήσει ως ένα βαθμό τις υφιστάμενες σχέσεις της με τις δυτικές χώρες.
- Το κίνημα της Μουσουλμανικής Αδελφότητας, που αναμένεται να κερδίσει τις επόμενες εκλογές αν διεξαχθούν δημοκρατικά. Με τη Μουσουλμανική Αδελφότητα στην εξουσία, η Αίγυπτος θα αποκτήσει ένα καθαρά ισλαμικό χαρακτήρα, που θα προβληματίσει ιδιαίτερα τη Δύση.
- Ο Amr Mohammed Moussa, επικεφαλής του Αραβικού Συνδέσμου και πρώην δημοφιλής υπουργός Εξωτερικών της Αιγύπτου, που συγκεντρώνει λίγες πιθανότητες αλλά μπορεί να συνεργασθεί με κάποιους άλλους πιθανούς διαδόχους της εξουσίας, και
- Ο αιγυπτιακός στρατός, με επικεφαλής το νεοτοποθετημένο αντιπρόεδρο Omar Suleiman, που πιθανόν να ηγηθεί μιας μεταβατικής κυβέρνησης μέχρι τη διεξαγωγή εκλογών. Όλα αυτά βέβαια, εφόσον ο Hosni Mubarak εγκαταλείψει ή απομακρυνθεί από την εξουσία.

Γιαννακόπουλος Βασίλης